ԵՐԵՄՆԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—2833 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ—3—ՄԱՐՏ—1881 Ն. Տ.—15—ՄԱՐՏ—1881

ԳԱՅՄԱՆ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճ.
» » » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » » Գաւառաց » 6 »
Օտար ր երկիրներու » 21/2 Լիրա

Մաշանուցեան տպագրի մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

Մէն մի թիւ 40 փարա արծաթ։

ՄԱՐՏ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՅՄԱՆ

Դուր[illegible] լրագրաց ճանրու ծախքը [illegible] վրայ է։
Լրա[illegible] վերակ նամակ կամ որ և ից[illegible] գիր—Տիրէ՛ն պիտի [illegible] ՊահՀ—Գարու ՀԷլալ [illegible] Մասխի գրա. սենե[illegible] [illegible]մարուած նամակ չը[illegible]
Զա[illegible] յղուած, եա[illegible] չեն տրո[illegible]։

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՊԱԼԻՍ 3 ՄԱՐՏ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առաւօտ հասած հեռագիրներ

Լոնտրա 14 մարտ.

Երէկ կէս օրէն մի ժամ զկնի, երբոր Զարը Միքայէլ Մեծ դղեակին հետ ձմերային պալատը կերթար, պայթուցիկ ռումբ մ'արձակուեցաւ իւր կառքին վրայ և զայն խորտակեց՝ առանց Կայսրն ու Մեծ դուքսը վիրաւորելու։ Այն ատեն սհրագործը սկսելով մի քաշելով Կայսրն սպանելէ ուզեց, բայց անդ գանուողներէն արգիլուեցաւ։ Նոյն միջոցին երկրորդ ռումբ մի արձակուելով՝ Կայսեր ոտից ներքեւ պայթեցաւ և նորա որուընքները ջախջախեց, մարմնոյն ստորին կողմը չարաչար վիրաւորեց և ձախ աչքը խլեց։ Կայսրը կէս օրէն 3 3/4 ժամ վերջը մեռաւ։ Միքայէլ մեծ դուքսը վիրաւորեցաւ։

Բեռլրսպուրկ 14 մարտ.

Ալեքսանդր Գ. կայսրն այսօր իւր առաջին յայտարարութիւնն հրատարակեց, որոյ մէջ կ'ըսէ.

«Կ'ամբառնամք ի գահն Ռուսիոյ, Բոլոնիոյ և Ֆինլանտիոյ, օրք անրաժանելի են։

«Մեր ամէն ջանքն ի գործ պիտի դնեմք մեր հպատակներն երջանիկ անելու համար։

«Կը նորոգեմք մեր հայրենաւանդ երդումն հաւատարիմ մնալու մեր նախնեաց կտակին, և մեր կեանքը նուիրելու ի բարգաւաճումն, ի զօրութիւն և ի փառս Ռուսիոյ»։

Բեռլրսպուրկ 14 մարտ իրիկուն.

Այսօր կէս օրէն ժամու կէս յետոյ նոր կայսեր գահակալութեան արարողութիւնն և ակրութեան նախարարաց երդմնաւորութիւնը կատարեցաւ ձմերային պալատն մէջ։

Կէս օրէն 2 1/4 ժամ յետոյ նոր Կայսրն և Կայսրուհին ժողովրդին բազմութեան մէջէն անցնելով Խաղաղի մայր եկեղեցին կ'երթան ժողովրդեան ցնծագին կեցցէներէն ողողուելով։

Փարիզ 14 մարտ

Ծերակոյտն և երեսփոխանաց ժողովը բացուած ժամանակ վերցուցին իրենց նիստն ի նշան սգոյ վասն մահուան կայսեր Ռուսիոյ։ Ծերակոյտի նախագահն իւր բանախօսութեան մէջ ասաց թէ Ալեքսանդր Բ. կայսրը դարուս ամենամեծ բարեկարգիչներէն մին եղած էր. և յիշեցուց թէ ազատութիւն շնորհած էր մի քանի միլիոն ղերեաց։ Օրիորդ Փասքիէ դուքսն յարեց թէ Ֆրանսա երբէք չպիտի մոռնայ այն ծառայութիւնները զորս իրեն մատուցած է Ալեքսանդր Բ. (Ծափահարութիւնք)։

Սոֆիա 14 մարտ

Ալեքսանդր իշխանն այսօր Բեռլրսպուրկ գնաց գործոց վարչութիւնը նախարարութեան թողուլ։ Պատերազմական նախարար Էրնրոթ գնդապետն արտաքին գործոց նախարարութիւնը պիտի կատարէ փոխանորդաբար։

Աթէնք 14 մարտ.

Այսօր երեսփոխանաց ժողովին մէջ Պ. Ռումանոսուրոս մի քանի յուզեալ խօսքերով ծանոյց այն դաւաճանութիւնն ում զոհ գնացած էր Զարը զայն և նորա յաջորդը գովելէ յետոյ, առաջարկեց վերցնել ժողովին նիստն ի նշան սգոյ։ Պ. Թրիքուբիս երկրորդեց Պ. Ռումանոսուրոսի առաջարկն, որ ընդունուեցաւ։ Ժողովը ցրուելէ առաջ յանձնախումբ մ'ընտրեց, որ զինքը պիտի ներկայացնէ՝ ի նշան սգոյ վասն Մայր Եկեղեցին կատարուելիք պաշտման մէջ։

ՆԵՐԲԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռուսիոյ Ալէքսանդր Բ. կայսրն, որ դժբաղդ վախճան մ'ունեցաւ այս կիրակի օրն, 1818ին ծնած էր, և հետեւաբար 63 տարեկան էր. ծերութեան այս վիճակին մէջ պատահած էր սակայն իւր մարմնոյ և մտաց կորովը, թէև մերթ ընդ մերթ լրագրաց ինչ ինչ մասնաւոր նպատակներով երկիւղալի լուրեր կը տարածէին նորա առողջական վիճակին վրայ։ 1841ին, երբ 23 տարեկան էր, ամուսնացաւ Հեսս-Տարմշտատի Մեծ Դուքս Լուդովիկոս Բ.ի Մարի դստեր հետ։ Իւր անդրանիկ որդին ծաղիկ հասակին մէջ զոհ գնաց երիտասարդական մոլութեանց, բայց երկրորդ որդին, որ այժմ իւր հօր կը յաջորդէ, լաւագոյն կրթութիւն մ'ստացած է։ Նոր կայսրն 1845ին ծնած է, որով 36 տարեկան է այժմ։ 1866 ին, երբ 21 տարեկան էր, ամուսնացաւ Տանիմարքայի Քրիսթիան Բ. Թագաւորին Տակմար դստեր հետ, որոյ մի քոյրն ալ Անգղիոյ գահաժառանգ կայսրորդեայն՝ Կոլլէսի իշխանին՝ ամուսնին է։ Ալէքսանդր Գ. (նոր կայսրը) վերջին պատերազմին ժամանակ Գանուբի կողմը Լոմի գծին Ռուսական բանակին ընդհանուր հրամանատար էր, և զինուորական ձիրքեր ցոյց տուած է։ Կ'ասեն թէ ազատասէր տրամադրութիւններ ունի։ Բայց իւր հօր այսպէս խիզախաբար սպանման վերայ հաւանական է որ խիստ միջոցներ ձեռք առնու։ Ոչնչականաց գէմ։ Նոր կայսրն անձնական մեծ բարեկամութիւն ունի Կոմս Լորիս Մէլիքոֆ զօրավարին հետ, որուն պաշտպանն եղած է միշտ։

Վեհ. Սուլթանը կիրակի իրիկուն մնաղաւոր հեռագրաւ իմացուցաւ Ալէքսանդր Բ. կայսեր սպանումն, և գիշերն հեռագրով յայտնեցաւ գահակալութիւն յայտնեց դժբաղդ կայսեր երեց որդւոյն և կայսերական գերդաստանին։ Երէկ ալ նոյնպէս հեռագրաւ շնորհաւորեց Ռուսիոյ Ալէքսանդր Գ. կայսեր գահակալութիւնը։

Երէկ կէս օրէն յետոյ մայրաքաղաքիս նաւահանգիստը գտնուող օտարազգի և Օսմանեան արքունի և վաճառական շոգենաւք սգոյ սև նշաններ պարզեցին ի նշան տխրութեան Ալէքսանդր Բ. կայսեր սպանման համար։

Ռուսիոյ կայսեր մահուան վրայ Անգղլիական դեսպանատունն եկած հեռագիրը կ'ասէ թէ Ալէքսանդր կայսրն առաջին ռումբին պայթման վրայ դուրս ելեր է, և կառքէն իջած ժամանակ երկրորդ ռումբին վրայ կոխեր է, որ սարսափելի շառաչմամբ պայթեր է և կայսեր որուընքները ջախջախեր և մինչև փորը ծանրապէս վիրաւորեր է։ Առաջին ռումբը նետողը բռնուեր է, բայց երկրորդն՝ արիւնքն բուն ճշտակար ռումբը նետողը չէ կըրցած բռնուիլ, զի այս վերջնոյն պայթիլն յոյժ սաստիկ լինելով, չորս կողմը ծուխ պատեր է, և այս մուխին մէջ սհրագործը կըրցած է անհետանալ։ Իսկ Ռուսական դեսպանատունն եկած պաշտօնական հեռագիրը չասեր թէ կայսրն երկրորդ ռումբին վրայ կոխեր է, այլ թէ ռումբն ինքնին պայթելով վերոյիշեալ ազետալի արդիւնքն յառաջ բերեր է։

Ներքին գործոց նախարար Մահմուտ Նէտիմ փաշա կատարելապէս ապաքինած լինելով, երէկ Բ. Դուռն իւր պաշտօնատեղին գնաց։

Կաւկասիայէն գրուած նամակներ Տփխիսի մէջ տարածուած զրոյց մի կը յիշեն իբր թէ Լորիս Մէլիքոֆ զօրավարը Կաւկասոյ փոխարքայ պիտի լինի եղեր ի մօտոյ։ Այս զօրավարը սոյն բարձր պաշտօնին պիտի արժանանայ եղեր իւր զինուորական և վարչական հանրածանօթ արժանեաց, ինչպէս նաեւ այն մասնաւոր հմտութեամբք զոր ունի Կաւկասոյ ազգաց և ցեղից վիճակին վրայ։

Տարակոյս չկայ որ կիրակի օրուան սարսափելի արկածն, որուն զոհ գնացած է Ռուսիոյ վեհապետն, այս օրինակ պաշտօնաբաշխութիւններն սաստերի մէջ կը թողու առ այժմ։ Բայց նոր կայսրն անձնական բարեկամութիւն ունի Լորիս Մէլիքոֆ զօրավարին հետ, զոր թերեւս նորանոր պատիւներու արժանացնէ, թէ եւ Ոչնչականաց վատ դիտման յաջողումը չատ նըպաստաւոր պարագայ մի չէ գերագոյն ցանձնաժողովոյ նախագահին համար։

Թղթատարութեանց և հեռագրատանց վերատեսչութիւնը կը խնդրէ ի մէնք ծանուցանել թէ մայրաքաղաքիս հեռագրական կայարանաց միջեւ. փոխանակելի հեռագրաց սակագինը կայսերական հրամանաւ մեծապէս նուազած է։ Այսպէս, յիշեալ տեղական հեռագրաց գինը 20 բառէ բաղկացեալ մի պարզ հեռագրի համար 100 փարա միայն պիտի լինի այսուհետեւ. 10 բառի մէն մի յաւելուածի համար սակագնայն կէսը պիտի աւելցուի։ Գաւառները կամ օտար երկիրներ ուղղեալ և մայրաքաղաքիս մէջ Պոլսոյ, Բերայի, Եէնիճամիի և Ղալաթիոյ հեռագրական կայարաններէն տարբեր կայարաններ յանձնուած հեռագրերն ալ՝ Ֆրանսայի և օտար երկիրներու համար որոշեալ գիներն զատ վերոյիշեալ տեղական գիներն ալ պիտի վճարեն իրրեւ յաւելուած։

Վաղը թի խօսքին նայելով, Օսմանեան պատուիրակները դեսպանախորհրդին վերջին նստին մէջ յայտարարեր են թէ Բ. Դուռը ներկայ պարագայից մէջ հարկադրուած է իւր կանխաւ խոստացածէն ալ քիչ տեղ տալ Ցունաստանի. թէ, այսպէս, ոչ միայն Եանեա, այլ և Փրէվեզա և Լարիսա (Եէնի Շէհիր) ալ Ցունաստանի չպիտի կրնան թողուիլ, և թէ հոկտ. 3ի Օսմ. ծանուցագրով Եպիրոսի կողմէն տալ յանձն առնուած հողերն ալ չպիտի կրնան Ցունաստանի թողուիլ։ — կը կարծուի թէ Ալպանիական շարժման պատճառաւ Բ. Դուռն այսպէս իւր նախկին որոշումն կամ առնուլ պարտաւորուած է, որ աւելորդ է ասել թէ խաղաղութեան պահպանուելու գործն ևս առաւել դժուարացընելու պատճառ մի կընայ լինիլ։

Վաղը թի այսօր սուտ կը հանէ այն լուրը թէ երբ Բ. Դուռն ըստ բաւականին զկնում չանէ Հելլենական խնդրոյն մէջ, Պ. Կոշը յայտարարած է եղեր թէ Անգղլիական նաւատորմիղ դարձեալ Օսմ. Ջուրերը պիտի գայ։

Բարբերդի կառավարիչ Եուսուֆ փաշային Միրի-Միրանի ատիճան տրուեցաւ։

Թուրք լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Աւեւարական դատարանին անդամ Սամուիլ էֆէնտիին Սանիէի ատիճան տրուած է։

Եէմիշէն և Կամուրջէն եղած երկու շոգենաւք կիրակի օրն իրարու զարնուեցան, և թէպէտ մեծ յուզման պատճառ եղաւ այս դէպքը, բայց մարդու կորուստ չպատճառեց։

Քաղաքապետութիւնը կը ծանուցանէ թէ մայրաքաղաքիս ամէն կողմը նորէն 1481 ազայք պատուաստուեր են քաղաքապետական բըժիշկներու ձեռամբ։

Փիլիպէի մէջ անցեալ շաբթու Ղալիպ անուամբ իսլամ մի քրիստոնէութիւն ընդուներ և Պուլղարական եկեղեցւոյն մէջ մկրտուեր է։ Ճերիսէի Հավասիս Մուրթոպ անունը կը տայ այդ նորակերտին։

Բեռլրսպուրկէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Աւեւարական դեսպան Լորա Տիւֆերին մասնաւոր խօսակցութեանց մէջ սուտ հաներ է Տէյլի Նիւզի տուած այն լուրը թէ Կ. Պոլսոյ դեսպան պիտի անուանի Պ. Կոշէի տեղ։

Նաբոլիէն լուր կուտան թէ մօտակայ Իսքիա կղզւոյն Քազամիլիսոլ գիւղին մէջ Լատ մարտ 5ին սաստիկ երկրաշարժ մ'եղեր է 200 տուն կործաներ է։ Վերջին լուրերը կը ծանուցանեն թէ 102 մեռեալ և 300 վիրաւոր հանուեր են փլատակաց ներքեւէն։

Պատմական զուգադիպութեամբ մի, Ալէքսանդր Բ. կայսրը տարւոյն ճիշդ այն օրն սպանուած է, յորում նոյնպէս սպանուած էր Պեարոս կայսրն 80 տարի առաջ։ Այս կրկին ցաւալի դէպքերն ալ մարտի առաջին օրը տեղի ունեցած են։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեբաստիայէն շաբաթ իրիկունեկած հեռագիր մի կը ծանուցանէ թէ Պատրիարքարանի միջնորդութեամբ բանտէն արձակեալ 13 ազգայինք, որք վերաքննիչ ատենին բողոքած էին, առանց վերատին դատուելու, նորէն բանտարկուեր են սհրագործաց բանտին մէջ։

Ս. Պատրիարքը Սեբաստիոյ Գերագոյն Առաջնորդին հետ այսօր Բ. Դուռը պիտի երթայ՝ բանտարկելոց ազատութիւնն և նոցա դատաստանին վերաքննութիւնը խնդրելու։

Անցեալներն Իւսկիւտարի մէջ ի նպաստ Սեբաստացի աշակերտի թատերական պատուելեաց տրուած Լարանի հասոյթէն՝ յիշեալին համար կազմուած Հանդանակութեան Յանձնախմբի Գանձապետ Մեծ. Գաբրիել էֆ. Նորատունկեան 1100 ղրուշի թերհաշիւ դրամ մի յղած լինելով ի կրթական խորհրդարան, յիշեալ Պատուելիին յանձնուեցաւ։

Ազգ. վարժարանաց ընդհանուր Տնօրէն Իսիկեան էֆ. շաբաթ օրը Սամաթիոյ, Նաալը դափուի և Նոր Թաղի Ազգ. վարժարաններն և երեկ ալ Ղալաթիոյ և Պէշիքթաշի Ազգ. վարժարաններն այցելելութիւն ըրաւ, այսօր ալ Գումգափուի, Եէնի գափուի և Կէաղիկ փաշայի Ազգ. վարժարանները պիտի այցելէ։

Կը լսեմք թէ Ղալաթիոյ Թաղխորհուրդը տեսնելով որ Կալուսդոյ մնաուկէն իւր վարժարանին յատկացեալ ամսական 4000 ղրուշ չորս ամսէ ի վեր անվճար կը մնայ և այս պատճառաւ իւր ըրած հարիւր յիսուն ոսկւոյ փոխառութիւնն անընդունելի կը դառնուի, որչեր է խմբովին հրաժարական տալ և վարժարանը փակել։

Կը ծանուցուի մեզ թէ Էսկիճեան Մահտեսի Համբարձում էֆէնտի անուն ազգային մի քանի ոսկւոյ դրամաբ մի նուիրեր է կէաղիկ փաշայի Ս. Ոսկերերան եկեղեցւոյ։

Կաթոլիկ ազգայնոց Հայահաւատներան կղերականաց մեծ մասին Հասունեան կուսակցութեան հետ միանալն և այս պատճառաւ կիրակի օրն Հայահաւատներաց Ոսկերերան եկեղեցւոյն մէջ «սուլնով պատարագի» մեծահանդէս արարողութիւն մի կատարուած լինելն ելբէկեան թանով համառօտակի ծանուցինք։

Վերջէն ստացած մանրամասն տեղեկութիւններէ կ'իմանամք թէ, Հասունեանց հետ միացող և Պապական փոխանորդ Մոնսինեօր Վանուքէլլիի միջոցաւ՝ կախակայութենէ արձակուած ստացողներն են 20ի չափ վարդապետք, առաջնորդունենալով իրենց Հ. Սուքիաս Գաղանճեան և Հ. Մոսէս Ամպէրպոյեան գերապայծառներն. իսկ սոյն հաշտութեան կամ միութեան չմասնակցողներն են եկեղեցական դասէն Հ. Գրիգոր Էնֆիէճեան և այլ վեց վարդապետք. աշխարհական դասէն ալ Տիւզեան և Կէօչէեան գերդաստաններն և 40—50 ընտանիք։

Հասունեանց հետ միացող եկեղեցականաց մէջ գտնուելով նաև շատերու ծանօթի շնորհուն Ահարոն վարդապետը, կիրակի օրը Ոսկերերանի եկեղեցիէն անարդանօք դուրս վռնտուեր է Ծաղիկեան Յոհաննէս վարդապետին հետ։

Կըսուի թէ վերոյիշեալ 2 եպիսկոպոսունք և 20ի չափ վարդապետք հաւատոյ դաւանութիւն մի տուեր են գրով Մոնսինեօր Վանուքէլլիի, և փոխարէն գիր մ'ստացեր են անկէ թէ յիշեալ հաւատոյ դաւանութիւնն ազգային իրաւանց արատաւորութեանց և կառավարութեան օրինաց բնաւ հակառակ չէ և նոցա հետ բնաւ յարաբերութիւն չունի, իսկ ազգային կամ ժողովրդական իրաւանց վերաբերեալ ընդհանուր խնդրոյ լուծումն ու արդարութիւնը ժողովրդէն ընտրեալ ժողովոյ կը պատկանին, առանց Հռոմի աթոռին միջամտութեան։

Ինչպէս կը տեսնուի, այս հաշտութիւնը կամ միութիւնը՝ Հայահաւատներան կղերին և ժողովրդեան ամբողջութենէն ընդունելութիւն չգտնելով՝ նոր պառակտում մի կը ձգէ նոցա մէջ, և հետեւաբար աւելի կը տկարացնէ նոցա դատը, մանաւանդ, եթէ, ինչպէս կը լսեմք, Օրթագիւղի Հայահաւատներան ազգային.ք, ընդ որս և փորթուգալեան, Սագըզեան և Զամչեան էֆէնտիները, միութեան կողմն անցած են։ Տարակոյս չկայ թէ մնացեալ 5—6 եկեղեցականք և նոցա հետեւող աշխարհականք, բնականաբար աւելի փութքրամանութիւն մնալով, ուրոյն հաստատակութիւն մի կազմելու հանդամանքը կը կրնան ունենալ և անեղան կուսակցութեան մի կերպարանք կ'առնան, թէև վերջերս Բ. Դրնէն շնորհեալ Վարչական կնիքն իրենց ձեռք մնացած լինի։

Թիֆլիսի Բէալական դպրոցի հայ աշակերտներից մէկը մեզ հաղորդում է. «Զը նայելով, որ մենք կրօնի դասատու ունենք, չը նայելով որ նա ռոճիկ է ստանում, բայց ահա ամբողջ երկու ամիս է, որ աշակերտները նրա երեսը տեսած չեն, թէև տէր հայրը ոչինչ նուազ պատճառ չունէր դասերից յետ ընկնելու։ Կառավարութեան դպրոցներում առ հասարակ մեր կրօնուսոյցների և Հայոց լեզուի ուսուցիչների անփոյթութիւնը դէպի իրանց յանձն առած պարտականութիւնները, աւելի ևս շարժում են հայ աշակերտների արհամարհանքը դէպի իրանց մայրենի լեզուն և դէպի իրանց կրօնը, քան թէ մի սրիշ պատճառ։ Մշ.»

Լսում ենք, որ Սուրբ Սարգսի եկեղեցում՝ նոյնպէս դողեր են մնաել։ Թէև այդ երկու շաբաթվայ մէջ մի քանի եկեղեցիներ կողոպտուեցան, բայց դարձեալ մեր եկեղեցիների երեցփոխաները չեն մտածում եկեղեցիները օրինաւոր պահպանութեան տակ դնելու և թողել են ծերունի մշակների հսկողութեանը։ Ի՞նչ երաշխաւորութիւն կայ, որ այդ աւազակները ընտանի գողեր չեն։ Նոյն

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

Փարիզ [illegible] տեւեալ տեղեկու[illegible] Պապին դեսպան[illegible] Անդրալեռնա[illegible] թեանց և միանգամ[illegible] ութեան դէմ եղած [illegible]ց վրայ։

Ոչ ոք [illegible] կաթոլիկ աշխատ[illegible] աշխարհավարութիւն [illegible] ժնուած է, որք և [illegible] առաջնոյն իրարա[illegible]ակելով, անդրալեռնական աշխարհավարութիւնն որ դժբաղդաբար զօրացաւ Պիոս Թ-ի քահանայապետութեան վերջին տարիներն, և հաշտասէր աշխարհավարութիւնն որոյ կուսակից է Լեւոն ԺԳ։

Ի սկզբան կրնայ թուիլ թէ կաթոլիկութեան բարձրագոյն գլուխը չպիտի հանդիպի և ոչ մի դիմադրութեան կղերականներէն և ժողովրդէն, այն վարչութեան նկատմամբ, զոր արժան կը համարի տալ եկեղեցական գործոց։ Պապական անսխալութեան վարդապետութիւնը հրատարակուելէն յետոյ կը յուսացուէր որ Պապին աւելի ևս կրաւորաբար պիտի հնազանդէին քան այլ ժամանակ, մանաւանդ եպիսկոպոսները։ Սակայն և այնպէս իրերն այսպէս չքալեցին։ Լեւոն ԺԳ. ամբողջ կղերէն և մանաւանդ կղերականութեան աշխարհական դրութիւններէն բաւական հնազանդութիւն չգտնելը։ Եկեղեցւոյ վարչութեան մէջ նորա տեսութեանց հակառակ դիմադրութիւններն երբեմն արձակ համարձակ կը յայտնուին, երբեմն ալ ծածուկ։ Ուղղակի կերպով Ս. Պապը չբամբասուիր, վասն զի եթէ այնպէս լինէր, շատ յանդգնութիւն էր ներմ կաթոլիկներու կողմէն, սակայն ոչ ոք կը կասի որ և է ընթացքի մ'առջև նորա որոշմանց արգիլունքը ջնջելու և նորա աշխարհավարութիւնն հարուածելու համար։ Այս աշխարհավարութեան հաւատարմարար ծառայող պաշտօնատարաց դիրքն սպառնալի է։

Եթէ պարա է հաւատ ընծայել լրագրոյ մի, այն է Ֆիկարոյի որ լաւ կ'իմանայ ինչ որ կ'անցնի կղերական աշխարհին մէջ, տեսակ մը գաղտնի դաւաճանութիւն նիթուած է եղեր Փարիզի Պապական դեսպանը փոխելու համար։ Յիշեալ դեսպանը կը հաղածուի սատակապէս մի քանի եպիսկոպոսներէ, ուրոց գլուխը պէտք է համարիլ Անժէի եպիսկոպոսն, որ կրքոտ մարդ մ'է. ջանք պիտի լինի եղեր, ընկերակցութեամբ ամենէն աւելի ծանօթ միապետական կուսակցութեան գլուխներու և սոցա օգնականներուն, որք կը գտնուին մամլոյ ծառայութեան մէջ, Պապին գեսպանին պաշտօնէ անկումը ձեռք բերել։ Պ. Զաքի (Պապական դեսպանին անունն է) սոցա աչաց առջև յանցաւոր կ'երևի, վասն զի Հանրապետական կառավարութեան դէմ չը մաքառիր. սոցա տեսակէտով մեղադրելի ընթացից կը հետեւի. նախարարաց հետ կը տեսակցի. նաև կը ջանայ իւր բոլոր գործոյը մէջ խուսափիլ որ եւ է կռուէ, մանաւանդ այն գործոց մէջ որք յարաբերութիւն ունին եպիսկոպոսաց և ուրիշ եկեղեցականաց անուանման։ Այս ուշիմ վարմունքը շատ օգուտ կ'ընէ Հռովմի արքունեաց և նոյն իսկ կրօնին, վասն զի կը հեռացնէ որ եւ է թշնամութեան մը հաւանականութիւններն, որոց հետևանքը կրնար շատ սուղի լինիլ Եկեղեցւոյ համար։ Պ. Զաքի այս պարագայիս մէջ Պապին խրատներուն հնազանդելէ զատ ուրիշ բան չ'ըներ։ Այն անձինք, որք երեսանց եկեղեցւոյ շահուց սերտ բարեկամ երևելով, սակայն և այնպէս եկեղեցւոյ շահերն իրենց քաղաքական կրից կը ծառայեցնեն, շատ դժգոհ կ'երևնան Պապական դեսպանին բռնած խոհեմ ընթացքէն։ Եւ որովհետև այնպէս կ'երևակայեն թէ Հանրապետութիւնը կրնայ վտանգի մի հանդիպել եթէ իւր և եկեղեցւոյ միջև մի կռիւ ծագի, այս պատճառաւ չեն կրնար ներել Պ. Զաքիի հաշտասէր դիտմանց։ Անդ կը գտնեմք նոյն յանդուգն ոգին, որ յայտնուած է միաբանութեանց յայտարարութիւնէն։ Վերոյիշեալ լրագիրը կը յիշէ թէ բոլոր միաբանութիւնք ըստ հրահանգաց Լեւոն ԺԳի և բոլոր եպիսկոպոսաց, ի բաց առեալ մին, որ է Պ. Ֆրէբել, հաւանութիւն տուած են առաջադրեալ յայտարարութեան։ Պ. Ֆրէբել այս պարագային մէջ իրաւունք չ'ունի ինքզինք չընորհաւորելու իւր միջնորդութեան համար։ Կրօնական միաբանութեանց վերաբերեալ հրամանագրոց զորձադրութիւնն որ անխուսափելի դարձած է, չ'կրնար Հանրապետութեան միշտ աճող յառաջդիմութիւնն արգելուլ, ինչպէս տեսնուեցաւ թագաւորական ընտրութիւններէն, ուր Հանրապետականք բազմութիւքուէ վաստակած են, և մծաեբս Լոզէրի և Օրնի դաւառաց երեսփոխանական ընտրութիւններէն։ Ուրեմն չկարծուիր որ Անժէի եպիսկոպոսն և նորա որք նմա հետ ի միասին կրօնական միաբանութիւնները դիմադարձութեան ճանբու մէջ ձըգած են, լաւ գործ մի կատարած լինին։ Այս գրչի պայքարն՝ որուն ձեռնամուխ եղած եմք՝ խիստ ջերմ է։ Անդրալեռնական լրագիրք ապաղակ կը բառնան. իւնիվէր լրագիրը կ'ասէ թէ պիտի մարանչի աղաատէր կոչուած կաթոլիկութեան ամբաստանութիւններուն դէմ։ ոչ ուրմ թարգմանն եղած է Ֆիկարոյ լրագիրը։ Սիվիլիզասիօն լրագիրը կը խոստովանի այն դիմադրութեան գաղափարը, զոր ինք և իւր բարեկամք կը ցուցնեն Պապական դեսպանին դէմ։ Պ. Զաքիի տաղանդին և ճարտարութեան մի քանի զուտ օրինակները կը տեսնուին։ Անդրալեռնական կուսակցութիւնն զՊ. Զաքի կը յանդիմանէ ըսելով թէ իւր Փարիզի մէջ բնակած առաջին ամիսներուն մէջ իսկ իրենց ներքին աշխարհավարութեանց միջամտած է, և նոյնպէս իրենց կռիւներուն։

Ահա այսպէս վերոյիշեալ ամբաստանութիւնները գահավէժ ընթացք մի բռնած են։ Սիվիլիզասիօն լրագիրը կը յիշէ թէ Պապական դեսպանը Պ. Ֆրէյսինէի այնպիսի խօսք մ'ըսած է, որ ըստ Սիվիլիզասիօնի երբէք սուտ ելած չէ. զեր։ "Ես եկած եմ— ըսեր է Պ. Զաքի իւր առաջին ընդունելութեան ժամանակ — կաթոլիկներն Հանրապետութեան հետ հաշտելու համար։" Ասիկայ երբէք առանձին յայտարարութիւն մի չէ. Սիվիլիզասիօն լրագրին խմբագիրն իւր Ս. Պապին հետ ըրած բոլոր խօսակցութեանց մէջ այնպէս համոզուած է թէ նորա աշխարհավարութիւնը բոլորովին հակառակ է ծայրայեղ աջակողմեանց բռնած ընթացքին։ "Պապական դեսպանութեան և Հանրապետութեան միջև եղած այս հաշտութիւնը, կը յարէ Սիվիլիզասիօն լրագիրը, մեղ խորին արտմութիւն մի պատճառած է, և Ֆրանսայի Կաթոլիկներուն բարձր մասին մէջ այնպիսի տպաւորութիւն մ'և խռովութիւն մի ձգած է, որ տակաւին անհետացած չէ։" Բայց Սիվիլիզասիօն լրագիրը զայրացնողն այն է թէ Պ. Զաքիի ջատագովը զոյն պաշտպանած է Իտալիա անուն պաշտօնական լրագրին մէջոցաւ։ Նա անդ կախարդութիւն մի կը գտնէ "այնպիսի կուսակցութեանէ մի, որ ըստ Սիվիլիզասիօն լրագրին Պիոս Թ. աշխատած և յաջողած է ցրուել։" Ասոնցմէ կը տեսնուի որ Անդրալեռնական մամուլը միշտ ամբաստանութիւններ կընէ Պապական դեսպանին դէմ։ Այս կուսակցութեան մտածմանն և ձգտողին մէջ, կրօնն այնպիսի գործիք մ'է, որ իրենց քաղաքական նպատակաց պարտի ծառայել։ Եկեղեցւոյ և միապետութեան ատուած այն իրաւանց դասը բոլորովին չփոխուած կ'երևի իրենց։ Սիվիլիզասիօն լրագիրը կը յայտնէ պարզապէս թէ Ֆրանսայի Կաթոլիկներուն համար չկայ "և ոչ մի խաղաղութիւն բաց ի թագաւորութենէ։" Ս. Պապին դեսպանն այս ազանդէն չէ, նա կը յարգէ Գաղղիոյ ընդունած Սահմանադրութիւններն, և ասա է ահա իւր յանցանքը։ Ս. Պապին կամաց հակառակ և յարհամարհանս այն հնազանդութեան, զոր կը պարտին Հռովմայ ամենեին իշխանութեան, և ընդդէմ այն օրինակին՝ որ իրենց արուեցաւ կղերին ամենէն աւելի լուսաւորեալ անդամներէն։ Ընդէմ եպիսկոպոսն և իւր դաշնակից Անդրալեռնական մամուլը չեն ուզեր երբէք թողուլ իրենց անհաշտ դերը։ Կռիւներու մէջ կը նետուին և տեսնելով Հռովմի արքունիքը ներկայացեալ զգաստ և հաշտասէր դեսպանէ մի, աւելի կարող քան զայլ ոք զղուշանալու ի ծայրայեղութենէ, իրենց միակ զրաղումն է արգելք հանել եկեղեցւոյ շահուց այդ զգօն պաշտպանին դէմ և նորա պաշտօնն անկարելի ընել։ Կարելի չէ քան զայս չարաչար ծառայել այն դատին՝ զոր պաշտպանել կը համարի ոք։

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԴՐԱԲԱՐԻ

Ի ԹԷՐՃԷՄԱՆԸ ԷՖՔԵԱՐԷ

Թէրճէմանը Լ.Ֆքեար անուն Թրքախօս թերթին վերջին թիւերէն միոյն մէջ Մասիսի դէմ վատ յարձակում մի կար "Ազգային" խորագրեալ ներքեւ։ Նորա խօսքին նայելով, ՄԱՍԻՍ աշխարհաբարը պաշտպանելու եղեր է, և չկրնալով փաստ գտնել, կէս ճանբան մնացեր է, ուզեր է խաբել իւր ընթերցողներն, և ազգային մի երևելի հեղինակի գիրքէն այլ և այլ հատուածներ ընդօրինակելով՝ իբրեւ մի նոր յօդուած ներկայացուցեր է զայնս իւր ընթերցողաց, և այլն։ — Մասիսի ընթերցողաց համար, որք պիտեն թէ լրագրոյս խմբագրութիւնն առ այժմ չեղոք է արդի լեզուապայքարին մէջ, և որք, բայց ի սմանէ, գիտեն թէ "Արամազդ" ստորագրութեան ներքեւ ծածկուած աշխարհաբարեան յօդուածագիրն իւր դատին մի մասնաւոր կէտին ի նպաստ մի բարձր հեղինակութեան խօսքերը մէջ բերած ժամանակ, իբրեւ մի նոր յօդուած չէր ներկայացուցած զայնս. վերջապէս, Մասիսի ընթերցողաց համար, որք պայծառապէս տեսած են թէ այդ Յօդուածագիրը Մասիսի խմբագրութիւնը չներկայեր, դիւրաբարութիւն չկայ հասկնալու թէ Թրքախօս թերթին այս եռեռագրութիւններն և դոյա վրայ յենլով շռայլած լուտանքը ճիզուիթական լրբութենէ աւելի բան մի չեն, որ այժ ստացած է մի անաւղի թշնամութեան զգացման մէջ։ Նկատելով, միւս կողմէ, թէ պատասխանատու յօդուածագիրը փութացած է իւր ընթացքը պաշտպանել գոհացուցիչ կերպիւ, այս միջադէպն այդ խայտառակ թերթին վատ ոգին մանդամ ևս երեւան հանելէ և իւր վրայ ամեն լրջամիտ ընթերցողաց զզուանքն հրաւիրելէ ուրիշ բանի չկրնար ծառայել։

Ուստի հարկ չեմք տեսներ ծանրանալ այդ մասնաւոր կէտին վրայ։ Պէտք է սակայն երկու խօսք անեմք ուրիշ մի քանի կէտերու վրայ։ —

Թէրճէման կը կարծէ թէ Մասիսի խմբագրութիւնն Արամազդ, Հերմէս, Դեմոսթէնէ, Պալլաս եւ կեղծ ստորագրութեամբ գրութիւններ կը շինէ, և կը հրատարակէ ի պաշտպանութիւն աշխարհաբարի։ Այս խօսքը երկու բան կ'ապացուցանէ զլխաւորապէս, այն է՝ զայն զբաղին տխմարութիւնն, և երկրորդ անամօթութիւնն։ Կ'ասեմք «ԱՄՕԹՈՒԹԻՒՆ», զի առանց այդ յատկութիւնն ունենալու՝ Թէրճէմանի խմբագիրը չէր կրնար մի և նոյն ապրիւրին վերագրել յօդուածներ, որք էրբոբեմ «ՀԱՐԱՄԱՐԴ» Հերմէս»ի դէմ գրած է, «Հերմէս» «Արամազդ»ի դէմ, «Պալլաս» գրած է «Արամազդ»ի դէմ, «Արամազդ» գրած է «Պալլաս»ի դէմ, սա գրած է նաև «Դեմոսթէնէ»ի դէմ։ Կ'երևի թէ այս օրինակ կեղծ գրութիւնները չատ կը շինուին ճիզուիթական թերթին խմբագրատան մէջ, որ առանց իւր ենթադրութեան ծիծաղելի կողմը տեսնելու, կը կարծէ թէ նոյն բանն այժմ ալ մեր քով տեղի կ'ունենայ։

Կ'ասեմք նաև ԱՆՄՕԹՈՒԹԻՒՆ։— Մասիս պէտք կ'զգայ եղեր աշխարհաբարը պաշտպանել կեղծ ստորագրութեամբ։ Բայց ո՞ւր էիք, ո՞վ գաճաճ խմբագիրներ, ո՞ւր էիք երբ Մասիս՝ իւր երեսնամեայ գրական աշխատութեամբ՝ ինքզինք՝ առանց սնափառութեան՝ մի հեղինակութիւն կ'անէր լեզուի խնդրոյն մէջ։ Ո՞ւր էիք, երբ Մասիս՝ լեզուի խնդրոյն մէջ՝ մի դպրոց կը լինէր ինքնին։ Մեք այլոց յօդուածները կը մուրա՞մք եղեր, բայց ի՞նչ պէտք ունիմք։ Մեք կեղծ ստորագրութեամբ աշխարհաբարը կը պաշտպանե՞մք եղեր, բայց ինչո՞ւ արդեօք, եթէ ուզեմք, ճակատաբաց չպիտի պարզեմք մեր համոզումն։ Ո՞վ կ'արգելու զմեզ, եթէ ուզեմք, մեր գաղափարները մեք իսկ պաշտպանելէ համարձակասէս։ Բայց ո՞չ ապաքէն, իւր ամենօրեայ աշխատութեամբ, Մասիս արդէն իւր կարծիքը գործնականապէս կը յայտնէ Հայերէն լեզուի խնդրոյն նկատմամբ։

Բայց եթէ կայ մի թերթ, որ իւր պաշտպանել փափաքած դատն ինքնին պաշտպանելու անկարող լինելով, այլոց "կեղծ ստորագրութեամբ" յօդուածները կը մուրայ, այն ալ ապահովապէս թէրճէմանը Լ.Ֆքեարն է։ —Եւ յիրաւի, մինչդեռ Մասիս, հակառակ այն անամօթ ամբաստանութեան թէ կողմնակցութիւն կ'անէ, երկու կողմին ալ լուրջ գրութիւններն հաւասարապէս ընդունած է, թէրճէման իւր խմբագրական ոճին նման մի գռեհիկ ոճով գրուած կարդ մի "գրաբարեան" յօդուածներ և եթէ կ'ընդունի, և կարծելով թէ իւր վկայութիւնը կրնայ մեծ արժէք ունենալ, երկերկու տող գիտողութեամբ կ'երկրորդէ նոյա խօսքերը։ Այդ թերթն է ահա, որ մի կոյր կողմնակցութիւն ցոյց կը տայ արդի լեզուապայքարին մէջ, և չկրնայով ինքնին պաշտպանել իւր իրը թէ համակրած դատը, յօդուածներ կը մուրայ այդ նպատակաւ։

Բայց ի՞նչ զարմանք տեսնել որ թէրճէմանը Լ.Ֆքեար յանկարծ դրաբարի պաշտպանութիւնը ձեռք առնու։ — Այդ Թրքախօս թերթն արդէն մի կենդանի հայհոյութիւն է Հայ լեզուին դէմ. արդէն մի նախատինք է Հայ Մամլոյն. և այդ թերթն ելնէ պաշտպանել զգրաբարն . . . ։ Կարի՛ խելօք պէտք է լինի Հայ ազգն եթէ իւր վաղեմի չնաշխարհիկ լեզուին պաշտպանութիւնն այդպիսակաց ձեռքն է մնացեր։ Բայց թէրճէմանը Լ.Ֆքեար, որ ֆ տարիէ ի վեր կը հրատարակուի, մինչև ցարդ չորս տող անդամ չէր գրած Հայերէն լեզուի ուսումը քաջալերելու նպատակաւ. մինչև ցարդ ոչ թէ չորս, միայն մի բառ անդամ չէր արտասանած յորդորելու համար իւր թրքախօս ընթերցողներն որ բուն ազգային լեզուին մշակման հոգ տանին։ Ուստի՞ է այժմ զբաղարի այս անդէպ և ձախող պաշտպանութիւնն։—(Հայհոյութեամբ)։ Ի՞նչ է շարժառիթն, որ թէրճէմանը Լ.Ֆքեար, մինչև ցարդ յայտնի անտարբերութիւն և մինչև իսկ թշնամութիւն ցուցուցած ժամանակ հայերէնի դէմ, այսօր կը սիրահարի գրաբարի։ Ո՞չ ապաքէն ամենէն առաջին անդամ կրնայ հասկնալ թէ ճիզուիթական դործիքն արդի Լեզուապայքարն իւր մտաը փափթել ուզեր է Մասիսի պատուբը կտրել աշխատելու համար։ Բայց Մասիս միշտ ճակատաբաց կ'ընթանայ, և այդ կէս Հայ, կէս Լատին, կէս Թուրք, կէս Ճիզուիթ թերթին վատ ոգեշարանութիւնները չեն Մասիսի արդար պատիւը պիտի պատեն։ Եթէ պատիւ ազգ և թերթ մի լիովին խայտառակ բան մի կայ, այն ալ մեր պատկան պաշտօնակցին՝ Մանդուքեարի՝ շաբաթ օրը թէրճէմանի դէմ ուղղեալ "ԱՐՍԼ. խորագրով չորս սիւնակ յօդուածին մէջ եղած [illegible] ներն են [illegible] թին լրա[illegible] այլ և ա[illegible] թիւններն ու վատութիւնները երեւան կը հանեն։ Թո՛ղ թէրճէմանը Լ.Ֆքեար իւր այդ ազատութիւնները մոքրէ, և ապա գալ մրցիլ Մասիսի հետ։ (1).

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՔ

Թէհրան 22 յունվ. 1881

. . . Խմբագիր Տէր.

Թէհրանու Հայը զուրկ է իւր սրբոյ բավայրերէն և ազգային հանդիսաւոր տօներէ ու զբօսանքներէ, միով բանիւ հեռու ընկած իւր հայրենիքէ և հայրենի երկրէ, բայց դեռ չէ պաղած նոցա երակներին մէջ Հայկայ արիւնն։ Այդպէս հանդիսներէ կարօտ Թէհրանու Հայը յանկարծ օրերս Հայ լեզուաւ թատրոնի ներկայացմանն արժանացաւ։ Հնորհիւ եռանդուն և ազգասէր երիտասարդաց և բարեսէր օգնական անձանց. վասն որոյ արժան կը համարիմ մանրամասն նկարագրել սոցա ընկերութիւնն և սոցա բարեկամ աշխատանքը։ Եռանդուն Հայեր ներկայացնում են թատրոն, սակայն Պարսկաստանի յարքայանիստ քաղաքում առաջին թատերական ներկայացումն էր սա, թէ և Նորին Ինքնակալ Վ.Հ. Շահը Եւրոպայից դառնալէն յետոյ մի թատրոն չինել տուեր էր, և անցեալ տարի ուզեց ներկայացումներ տալ, և դերասանաց խմբի առաջնորդներն Հայք էին ընտրած, բայց տեղւոյս իսլամէքն արգիլեցին զայն, ընդդէմ օրինաց է ասելով։ Թէ և այս նորակազմ թատրոնաստէր ընկերներն շատ արգելքների և պակասութիւնների հանդիպեցին, որովհետև նոր էր, սակայն չը նայեցին իւրեանց անձնական զոհ ծաց վնասին. շատ նեղութեամբ առանց արտունչ կրելոյ յառաջացրին գործը. այժմ կարող է դարձեալ այդ ընկերութիւնն որ Թէհրանի մէջ առաջին թատրոնի ներկայացման հեղինակ դարձան, որ այսօր բոլոր Պարսից և Եւրոպացւոց մէջ խօսակցութեան առարկայ է դարձած Հայոց թատրոնն, վասն որոյ արժան կը համարիմ վեր ի վերոյ մի տեղեկութիւն տալ Մասիսի ընթերցողաց։

Զորս անձ ընկեր լինելով, Պ. Միքայել Մարգարեան, Պ. Յուսիկ Տէր Մ. Փափազեանց, Պ. Ներսէս Պ. Ներսէսեանց, Պ. Գրիգոր Յ. Խաչանեանց, կանխիկ դրամագլուխ դնելով ամենինչ պատրաստեցին. հետ ներկայացման ծախքը դուրս գալով մնացեալն Հայաստանի սնվելոց նուիրելու նպատակաւ. ներկայացումն էր Արայ գեղեցիկ ողբերգութիւնն, իսկ կատակերգութիւնն էր Դերձակ Մարկոս Թիֆլիզցի, ներկայացման համար առանց վարձի ազգասիրաբար իւր տունն տուեց հանդերձ աթոռներով Պ. Մանաս Յովսէփեանց վաճառականն, որ շատ վայելուչ և յարմար էր այդ գործին. ընկերութիւնն շատ նեղութիւն կրեց, որովհետև իրանքը դերասան էին և ուրիշներին էլ կը սովրեցնէին և ամենինչ էլ կը պատրաստէին, քանզի Դաւրէժ դերասան էին եղած. ամսոյս 18ին կիւրակի երեկոյն որոշեցին ներկայացընել, տոմսակներն բաժանեցին. սակայն ընկերութիւնն երկիւղ էր և կը կասկածէր թէ կարելի է Տէրութիւնն իմանալով արգիլէ զայն. ընդհակառակն հակառակորդներն տեղացի Հայ դերձակներն եղան, թէ կատակերգութիւնը դերձակ Մարկոսն լինելով, դերձակաց անպատուութիւն կը բերէ։ Աստուած իմ, ազգութիւնն ո՛ր ասիճան. հաւաքուելով դերձակապետ տունն շատ խորհրդակցեցին յետոյ, և բազմի օգնութեամբ խնդրագրով դիմեցին Ն. Վ. Սեմ. Աբքայորդի Նաբիլսաթանոյ քաղաքապետին, նա էլ յանձներ էր այս գործը Ռօնթին որ վերահսկութիւն անէ. երեկոյեան երկու ժամին նոցա Ռօնթը իւր երկու պաշտօնակիներին, որոց մինը Հայ էր՝ յուղարկեց, նայեցան տեսան ամեն ինչ պատրաստ էր. ասին թէ որի՞ հրամանա

(1) Թէրճէմանը Լ.Ֆքեարի հետ մի ուրիշ հաշիւ ալ ունիմք, զոր մտադիր եմք կարգադրել հինգշաբթի օր։ Մ.

—կայացնէք այս թատրոնը։ Վերջապէս խօսելէն յետոյ պատասխանեցին թէ չէ կարելի, մեզ յուսացուցին որ արդիւնք այս գործը։ Թէհրանի մէջ հին գաղութէր անձինք, սակայն շատեր ազգին յարգն ու պատիւ պաշտպանողներ։ Նոյն միջոցին Աղայ Իվան Մատականն և տանտէր Պ. Մարնան Բօնթի մարդկանց հետ գնացին [illegible] և շատ խօսելէն յետոյ, [illegible] ոսպերեր էին անվնաս լինելու [illegible] երկու հատ տոմակ ստանալու [illegible] ուներ էր, իրիկունը կինը և երեխայքը եկին թատրոն, և 6 բոլիցայ յուզարկեր էր պահպանութեան համար։ Կային բաւական Եւրոպացիք, երևելի անձեր և Պարսիկներ Հայոց հետ խառն նստած, բոլոր տոմակներն ծախուեց։

Առաջ Գ. Խաչանեանցը կարդաց Պարսկերէն համառօտ մի զեկուցում թատրոնի միտքը յայտնելով հանդիսականաց, յետ այնու երգեցին ազգային երգեր, որոց կ'օգնէր քաղցրանուագ Ֆորտրեանն։ Բացուեց վարագուրն, ուրեմը զարդարուած էր Անուշապիր գրոյներով։ Նոյնպէս երբ վարագուրն կը ծածկուէր, կ'երգէին ազգային երգեր։ Վերջացաւ արարողութիւնն, ծափահարեցին հանդիսականք չնորհակալութիւն անելով ընկերութիւնից, նամանաւանդ Եւրոպացիք շատ գոհ եղան թէ Թէհրանու յառաջադիմութեան մի քայլ էր սա, վերջապէս Թէհրանու թատերական ներկայացման պակը Հայք տարին։

Այժմ Եւրոպացիք կ'սպասեն կրկին մի ներկայացում ևս տալ։ Ընկերութիւնն երկիւղ էր թէ Տէրութիւնն կարելի է արգելէ, նոյն պատճառաւ չը կարողացաւ դեսպանատանց տոմակներ յուզարկել։ Նոքա լսելով փափաք կը յայտնեն միւս ներկայացման տոմակ յուզարկել իւրեանց։

ՄԿՐ. Ց. ԲԺՇԿԵԱՆՑ.

ԹՐԱԿԻԱ

Մայրենի լեզուն. — Վարդանանց տօն ի Ռօտոսթօ. — Թատերական ներկայացում.

Առ ի՞նչ կը ծառայեն, կ'ըսէր ինձ լրջամիտ ու ողջամիտ անձ մը, այդ յանքեր լեզուի խնդիրը լուծելու համար։ Ի՞նչ բանի օգուտ կրնան ունենալ այդ աւելորդ հոգնութիւնը, մինչ ասդին կան Հայեր՝ որոց համար գրաբար է արդի լեզուն՝ զոր ռամկական կը կոչեն բարձրամիտ գրաբարեանք, մինչ՝ դեռ շատ քաղաքաց մէջ ընդհանրապէս Հայք Թուրքերէն կը բարբառին սպասելով որ մեզ լեզուի խնդիրը լուծենք։ Եւ այդ անձը՝ որ այնքան ազդասէր է և ուսումնասէր, դիտել կուտար ինձ նոյն իսկ Ռօտոսթոյի մեծ վիճակը, որոյ թեմերէն ի բաց առեալ երկուքը, ամենքն ալ Թրքախօս են ցարդ։ Ճշմարտութիւնը այսպէս բայայայտ և տխուր՝ մնացել տուաւ զիս բաւական և տուն տուաւ այս տողերն ի գիր։ Խնարհեցէք պահ մը այն բարձունքէն, ո՛վ դուք որ գրաբարի թագաւորութեանը կ'սպասէք, ինչպէս Հրէայք Մեսիայի գալստեան։ վար իջէք վայրիկ մի այն վերնագաւառներէն՝ ուր խօսակից ու հազորդակից էք Հմերոսներու, ուր Բագրատունի հայրը կ'ողջունէք և Մխիթար աբբայի աղը կը համբուրէք, և հաճեցէք շրջագայական այց մ'առնել Արդէսոի, Բիւթանիոյ, Կիլիկիոյ և Թրակիոյ կողմերն, ուր հոծ ժողովուրդ մը՝ անուամբ Հայ՝ կը շարունակէ իւր օտարախօսութեան մէջ, գուցէ սպասելով ձեր վճռոյն թէ արդեօք գրաբա՞րը թէ աշխարհաբարը պիտի շնորհէք իրենց իրական մայրենի լեզու։

«ՀԱՅԿ»-ին որ կը գրէ Բաղկեդոնէն և որ կ'ասպնջականուի կոչեցեալ Ռոբէճանէն (՛), այդ նոր անուանակոչեալ ողջոյն յարգական Ռոտոսթոյի Հայկէն, որ երևցած է երբեմն Աթէոյ, Նոր-Դարէ և Մանզուսէլի և այժմ Մասիսի սոսրոսը, և հայոյ մ'առնելու չը վիրաւորել կայս ճշմարտութիւնն անմարսելի կարծիքներ հաղորդելով ընթերցողաց։ Պարադայոյց լեզու մը չէ այն՝ որով կը չարքաշէ իւր երկար բարակ յօդուածներն և կը դրաւէ ամբողջ սիւնակներ։ Լեզուաց բնական ընթացքը ուրանալ՝ ուրանալ է յառաջդիմութիւն, ուրանալ է կեանքը, ուրանալ է Աստուած։ Ո՛չ, անհուն տարբերութիւն կայ Գերմանացի հին բարբարոսաց և կէսթէի ու Շիլլերի խօսած լեզուներուն մէջ։ Ֆրանսերէն գրած են հաւատարապէս Ռապլէ և Հիւկօ։ Հաշտուինք ճշմարտութեան հետ, անուանակիցդ իմ, և համզուինք թէ արդի լեզուն երբէք գրաբար չպիտի լինի։ Ինչպէս արդի յունարէնն իւր նախորդները չպիտի լինի, ինչպէս ըստանեօղն ու իտալականը Լատինէրէն, եւ, թէ երբէք և երբէք լեզուները չեն դադրիր իրենց ընթացքին մէջ։ Թէ Յունաց իրձերը սխալ թարգմանել պնդելը թէ նոքա գոհ չեն իրենց արդի լեզուէն, լաւ է եթէ ըսէք։ անոնք գոհ չեն ներկայէն, և Հոմերոսի փառաւոր առասպելական ժամանակաց վերադառնալ կ'ուզեն, գուցէ և դուք Նոյ Նահապետի օրերուն։ Ցոյն վարժարանաց մէջ ուսանողուածն Ոսկերերանի լեզուն է, որ այնքան հեռու է Հոմերականէն՝ որքան Անդ զիներէնը Գերմանականէն։ իսկ Հոմերի լեզուն բարձրագոյն վարժարանաց բարձրագոյն աշակերտաց միայն կ'աւանդեն իրրև լեզուաբանական ճաշակ և բարձր հմտութիւն։ Հարկ է որ աղաչեմ այդ նախապաշարեալ յօդուածագիրն, որ օտար պատմագիրներ թղթատած միջոցին աննկատ չ'թողու և զողմտութիւնն, որ անշուշտ չ'կայ իւր դրասեղանին վրայ, այլ գուցէ կայ իւր գլխուն մէջ։ Գրագէտները կը թուէք և աւելին կուտաք աւելին։ Գրագէտ չ'են Մամուրեան, Զիլլինկիրեան, Նալբանդեան, Բամար-Բաթիպա, Ռուսինեան, Հայր Ալիշան, Հայր Ա.յտընեան, Օտեան, Հիսարլեան, Պէշիկթաշլեան, Ոսկանեան, Միսաքեան, Իւթիւճեան, Տէմիրճիպաշեան (Գրասէր Ատամ), Պատկանեան եւ. Ք. վասն զի նուիրական գրաբարը կողապատելով ռամիկ աշխարհաբարը պճնել ուզած են «ճբաբոշծները»։

Գրաբա՞ր կը խօսէր Հայկ դիցազն։ բա՛ւ է . . . ։

Ի պատիւ և ի յիշատակ այն մարդուն՝ որ հազար տարիներ առաջ Ասիոյ մի անկիւնը դիմամարտ եղաւ բարբարոսութեան և կապաշաւութեան, և փրկելով կրօնքը հինգ հարիւր տարուան համար կեանքը երկարեց Հայուն, կրկին թաղերու եկեղեցեաց մէջ հանդիսապէս կատարուեցաւ տարեդարձն կրօնական ու ազգային երգերով, քարոզներով ու ճառերով։ Երեկոյին ի վարժարանն Ս. Խաչ թաղի ի տեսարան բերուեցաւ պատկերն ու յիշատակը այն մարդուն՝ որ Հայաստանը կ'աւերէր թագ դնելու համար իւր գլուխը, և խաչն ուսնակոխ կ'ընէր էրէկով տաքցնելու համար Հայ նահատակաց գլխակները։ Մի երկրորդ ներկայացում ի պատրաստութեան արդիւնեցաւ պաշտօնապէս։ Կ'սմանին իրենց թմբութենէն Ռոտոսթոյի Հայերը, չա՞տ ուշ։

Ա.ՐՇԱՄ–ՀԱՅԿ

1881 փետր. 26
Ռոտոսթոյ

ԱՌ ԿՂԵՐԱԿԱՆ ՈՄՆ

«Որ սիրէ զկրաս, սիրէ զմատաւութիւն, իսկ որ ատէայ զյանդգնութիւն՝ անմիտ է»։
Ա.Ռ.Ա.Կ.

—

Ողջոյն քեզ ի դիմաց ի Զմիւռնիա ուղեւորող երիցակցիդ, Արժ. Հայր Տէ-Քէճեան. դուս որ «ցայժըմ հրատարակեալ սո՛ր և է դիրք կամ տետրակներ կարդալու հեռաքրքիր եղած ես քու ընթերցասէր բնաւորութեամբդ՝, դրուածներն ի՞նչ նիւթոյ և խնդրոյ վրայ որ եղած լինին, թէ՛ ազգային, թէ՛ բանաստեղծական, թէ՛ խմբագրական, թէ՛ հեղինակութիւն, թէ՛ թարգմանութիւն, թէ՛ դիտական, թէ՛ արուեստական» ըստ քոյդ սին անձնագովութեան, քու այդ թանկագին ժամանակներէն ինչո՞ւ մաս մ'ալ չես հանած Աստուածաշունչ գրոց ընթերցմանն, յորում պիտի տեսնէիր ի Բաստուենին վերոյդրեալ խրատն, և անշուշտ այն առնելը քու երիցակցիդ ալ ի մարդասիրութիւն և յեղբայրասիրութիւն յորդ սրտոյ խրատը պիտի արհամարհէիր։

Արժ. Հայր Տէ-Քէճեան, ուղեւոր երիցակցիդ՝ իբրև խմբագրուն ոք կամ իբրև ուսումնական ինքզինքը գովելու երբէք յաւակնած չէր և չէ, որպէս զի դու առնիր ունենայիր այդ մասին դիտողութիւն մը ընելու, այլ իբրև հիւր ոք ձեզմէ եղբայրական հիւրասիրութիւն և պատուասիրութիւն մը տեսած չլինելուն համար՝ որչափ բարեպաշտ ժողովրդենէն, ի մեծաց և ի փոքունց, իւր զգացած ցաւը յայտնած էր։ Եթէ դրածը սուտ և զրպարտութիւն էր, կարող էիք ժամանակին անմիջապէս և ուղղակի պատասխանել և հերքել, և ոչ վեց ամիս մնացեալ ետև (թերևս մոքիդ ձուլարանին մէջ հապիւ պատրաստելով) անուղղակի պատասխանով մը հերքած համարիլ նորա իրաւացի յանդիմանութիւնն ու խրատը, յորում առաւել խոստովանութիւն կը նշմարուի նորա ըսածին, քան հերքումն, ինչպէս որ յայտնապէս կը տեսնուի՝ քոյ ի բերանոյ քումմէ դատուած լինելն։ Նա ինքն ուղեւորն առանց փաստաբան կանգնելու ի դիմաց Դեր. Հայր Եղիշէ վարդապետի, որ ինքնին կարող է իւր դատը պաշտպանելու, միայն զայս կըսէ քեզ, Հայր Տէ-Քէճեան. դու որ քու երիցակից եղբայրդ՝ Ս. Աւետարանի և Եկեղեցւոյ պաշտօնակիցդ պատուել չես սովրեր կամ սիրեր, ի՞նչ իրաւամբ կը գանդատիս ուրեմն ժողովուրդէն չյարգուելուդ համար, զի քու Տէրդ նախ առնել և ապա ուսուցանել սովրեցուց։

Կարդա՛ և դու, համայնահմուտ քահանայ, քու խօսքերուդ արժանաւոր հակիրճ պատասխանն, եթէ գիտես սակաւուք շատանալ։

Հաճեցէք, Տէր խմբագրապետ, սոյն առ ձեռն քանի մի տողերուս անկիւն մի շնորհել Ձեր ազգօգուտ թերթերէն միոյն մէջ ի պատասխանի փետր. 16 և 2821 թուով հրատարակեալ Տ. Կարապետ քահանայի յօդուածի մասին։

Որով մնամ Ձեզ շնորհապարտ
Ձեր ընթերցողներէն դն.

1881 փետր 22

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՑ

Զմիւռնիոյ, 28 փետր. 1881

. . . Խմբագիր.

Քաղաքիս Գաւառական ժողովոյ անդամներէն 7 երեսփոխանք հրաժարուած լինելով, Ազգ. Վարչութիւնն՝ ըստ Սահմ. հրահանգի՝ հրաժարեալ երեսփոխանաց թերին լեցնելու համար՝ եռապատիկ ընտրելեաց (21 հոգւոյ) ցանկ մի պատրաստեց ի դիւրութիւն այն անձանց, որք իրաւունք ունին քուէարկու լինելու և վաղուան օրն՝ կիւրակէ՝ մարտ 1ին՝ քուէարկութիւնն պիտի կատարուի Ազգ. Առաջնորդարանին մէջ։

Այս օրերս տեղւոյս կառավարութիւնն մի շրջաբերական հանեց, որով խստիւ կ'արգիլէ ղէնք կրելու։ Նոյն շրջաբերականն կը ծանուցանէ թէ Զմիւռնեայ հասարակութեան կենաց և ընչից ապահովութեան համար կառավարութեան կողմանէ ամէն կարևոր կարգադրութիւնք և մանաւանդ կանոնաւոր ժանդարմայի կազմակերպութիւնն հաստատուած լինելով, որոց արդիւնքներն կարճ միջոցի մէջ խիստ զգալի եղած են, բոլոր Զմիւռնացի հասարակութիւնն և շրջակայ գիւղերու բնակիչներն բնաւ պէտք կամ պատճառ չունին՝ սր և է ղէնք կրելու, բաց ի զինուորներէն, ժանդարմայի պաշտօնեայներէն, զապթիէներէն, գիշերային պահապաններէն, օտար տէրութեանց հիւպատոսներու գալասներէն և այն ամէն անձերէն՝ որք մասնաւոր արտօնութիւն ունին ղէնք կրելու։ Նոյնպէս շրջակայ գիւղերը ճամբորդող անձինք՝ միմիայն ճամբորդութեան միջոցին՝ անձնական ապահովութեան համար ազատ են ղէնք կրելու, կանխաւ կառավարութեան կողմանէ հրաման ստանալով։

Նոյն շրջաբերականն խստիւ կարգիլէ նաև մեծ ոսնի օրերն, հրրդեհի և այլ նմանօրինակ պարագաներու մէջ՝ փողոցներու, տուներու, մզկիթներու և եկեղեցիներու մէջ հրացան կամ ատրճանակ արձակելն։ Այս հրամանաց հակառակ վարուողն օրէնքի տրամադրած պատժոյն պիտի ենթարկուի։ Այս շրջաբերականն անշուշտ մի նոր ազդու միջոց պիտի լինի քաղաքիս բարեկարգութիւնն և անդորրութիւնն ապահովելու համար, որ արդէն խիստ զգալի եղած է։

Զատկի և այլ հանդիսաւոր՝ տօնախմբութեանց օրերն հրաղէն արձակելու սովորութիւնն խիստ անվայել կերպիւ կը կատարուի մանաւանդ Ցունաց մէջ։ Զատն զի մինչդեռ կղերական դասը կրօնական պաշտամունքն կը կատարէ և եկեղեցական երգեցողութեամբ թափորի կ'ելնէ, և ահա ժողովուրդն հրաղենուց որոտընդոստ պայթիւններով կը ձայնակցի նոցա, եկեղեցւոյ բակն, եկեղեցւոյ սրբավայրն կը լեցուի ահեղագոչ որոտումներով, և խոհուն մարդն պահ մի կը վարանի թէ Աստուծոյ տաճարին մէջ կը գտնուի թէ Արէսի դաշտն։ Միւս կողմանէ տուներէն փողոցներէն և այլ տեղերէ արձակուած ատրճանակաց և հրացանից ահեղ բոմբիւններն կարծել կուտան թէ թշնամւոյն բանակն պաշարած է քաղաքս և ռմբակոծութիւնն սկսած։ Ցունաց օրինակին հետևելով՝ Հայք ևս բաւական ժամանակէ ի վեր նոյն անտեղի և տարօրինակ սովորութիւնն կը կատարէին՝ հակառակ ազգու յորդորանաց Ս. Առաջնորդին։

Վերոյիշեալ շրջաբերականին հրատարակուելէն մի քանի օր առաջ Վահան Միհաթի փաշան՝ զգուշաւոր և խոհեմ ընթացք մի բռնելով՝ առ ինքն կը կոչէ Ցունաց Մեարապոլիան և կը հարցնէ թէ Զատկի և այլ տօնախմբութեանց օրերն հրաղէն արձակելու սովորութիւնն՝ Օրթոտոքս եկեղեցւոյն մի նախնական և կարևոր ծէսն է արդեօք, որուն Մեարապոլիան կը պատասխանէ թէ՝ Ցունական եկեղեցին մի այդպիսի ծէս չունի, այլ միմիայն մի հին սովորութիւն է, զոր ժողովուրդն կը կատարէ իբրև ուրախութեան ցոյց։

Ինչպէս նախորդ նամակներուս մէջ դրած եմ, Վահան կուսակալն միշտ միևնոյն աչալրջութեամբ կը հսկէ հասարակաց ապահովութեան վրայ։ Մինչև ցարդ բազմաթիւ համբաւաւոր չարագործներ ձերբակալուած են, յորոց ոմանս ընդերաշխաւորութեամբ ազատ կը թողու։ Իսկ խիստ վտանգաւորներն կ'աքսորէ այլ և այլ կողմեր։ Ինչպէս նաև մնացեալ 20–25ի չափ էշեշներ ղրկեց Ալթէնք՝ ըսելով թէ, գնացէք, փոխանակ այստեղ ապրելու, ձեր մայրաքաղաքն, և ձեր հայրենեաց համար պատերազմելով ցոյց տուէք ձեր քաջութիւնն՝ առաջիկայ պատերազմին մէջ...։

Մօտերս Կայսերական հրամանաւ պատերազմական ճարտարապետներու խումբ մի և 100—150 ի չափ զօրք կ'Պօլսէն քաղաքս եկան, որք պաշտոն ունին ծովափունքի հանդէպ Գալէ ըսուած տեղն նորանոր ամրութիւններ շինելու քաղաքին պաշտպանութեան համար։

ՉՓՕՆԴԱՏ.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի ՍՈՒՐԻՈՑ

Բերիա (Հալէպ) 12 փետր. 1881

. . . Խմբագիր.

Թէպէտ Պօլսէն մեկնելով Բերիա եկայ՝ այս ամեռ անպատճառ ի Վան մեր հայրենիքն երթալու որոշմամբ. սակայն գործերնուս պահանջումը մեզ Այնթապ մղելով, անկէ վերստին Բերիա դառնալու և ցարդ հոս կենալու ըստիպեց, որուն համար ինչ ծառայութիւն որ յանձն առի ազգօգուտ լրագրոյդ նկատմամբ հայրենեացս մէջ կատարելու, առժամանակ մ'ետ մնացած եղաւ, որոյ մասին ներողութիւնդ կը խնդրեմ, խոստանալով որ եթէ փոքր միջոցէ մը հայրենիք երթամ, յայնժամ պիտի կարողանամ ստանձնած պարաքս կատարելու։ Թէպէտ կուզէի թէ՝ տեղւոյս և թէ՝ ուրիշ շրջած սոյն սահմանի մէջ եղած քաղաքներու մասին մի ընդարձակ տեղեկագիր մ'ուղղել ձեզի հրատարակութիւն, բայց դրիչս չօգներ այնպիսի ծառայութեանց, միայն թէ ներկայիս մի քանի կարևոր կէտերու վրայ տեղեկութիւններ տալ կուզեմ, որոնց վրայ ձեր կողմէն կարևոր դատած դիտողութիւնդ լրագրոյդ միջոցաւ կը յուսամ կարդալու։

Խաքէնտէրունէն 3 ժամ հեռու Պիլան անուն քիւրաքաղաք մը կայ, ուր որ բաւական թուով Հայ կայ, եկեղեցի մը և դպրոց մը կայ, սակայն գէթ կրօնական հովիւ մը կամ աշխարհական տեսուչ մը չունենալնուն համար ազգերնիս խիստ ետ մնացած են և իսպառ տգիտութեան մէջ կը գտնուին, այնպէս որ օրէ օր սրտերնէն ազգային ըզգացումին կը պակսի և օրէ օր ազգային լեզուն Թողլով Թուրքի լեզուն գործածելու կը հակամիտին։ Նոյնպէս և նոյն վիճակի մէջ են շատ մը Հայ ժողովուրդներ զանազան գիւղերու և տաններու մէջ։ Այս ի Բերիա բաւական թուով Հայ ունիմք, նիթականապէս վիճակին լաւ, բայց ազգային ղգացմամբ Հայութենէ խիստ հեռու. թէ՛ տուներնուն և թէ՛ շուկաներնուն և թէ՛ նոյն իսկ եկեղեցիներուն մէջ բնաւ Հայերէն խօսիլ չկայ, այլ Արաբերէն. ոչ թէ ժողովուրդ միայն, նոյն իսկ քահանայք ալ. միայն քանի մը տուն նորեկ գաղթական Հայեր կան, որոնք դեռ արաբ լեզուին չվարժուելուն և դեռ իրենց սրտէն ազգային ղգացում չը թուչելուն համար է որ Հայերէն կը խօսին.

Այս վիճակ երկու տարի առաջ առաջնորդական ցաւալի վիճակով տառապելէն վերջ, հիմայ անհովիւ և անխնամ մնացած է. միայն Երուսաղեմէն Վահան վարդապետ մը եկած է 8–9 տարի է ի վեր, որուն պաշտօնն երկու շաբաթ վերջ մեկնել էր, եկած օրեր լսեցինք, սակայն ցարդ նստած է հոս ամեն կիրակի քարոզելու բաղձանք, որուն անօգուտ խօսքերն և յանդուգն կրիւք խօսած քարոզներ համայն ժողովրդեան սիրտ դայրացուցած էր։ Քարոզի սկսած տաեն ժողովուրդ եկեղեցիէն կը մեկնի, և որչափ իրեն ապդաբարութիւն կընեն քարոզ չխօսելու, ինքն մտիկ չըներ ժողովրդեան ձայնին կը շարունակէ իր քարոզներ յորդորելով ժողովուրդ որ նուէրներ տան Ս. Երուսաղէմայ վանքին, և թէ վանքն պարտուց տակ է և արդէն անգամ մը բաւական դումար մը հանգանակելով ղրկած է Ս. Երուսաղէմ։ Զեմ գիտեր մինչդեռ Պոլիս Ս. Երուսաղէմի պարտուց բարձման յատուկ Ցանձնաժողով կայ, և օրինաւոր եղանակաւ հանգանակել կը ջանայ, այս կողմէն ալ ի՞նչ է այսպիսի ապօրինի կերպով հանգանակելի նպատակ Երուսաղէմի։ Այս պատճառաւ է որ ամուլ կը մնան ի նպատակ Հայաստանի սովելոց հանգանակիչ մտնամաժողով ջանքեր, և յառաջ չեն երթար Միացեալ ընկերութեանց ի նպատակ քանի մը բաժանորդագրի հաւաքելու աշխատութիւններն։ Նմանապէս այս տեղի ազգայինքն պաղ տեսայ ազգային ղգացմանց մէջ. միայն երկու ընկերութիւններ կայսին, որոնք բաւական աշխոյժ երիտասարդներէ կը կազմուին և մեծ յոյս կայ որ ազգին մեծ ծառայութիւն մը մատուցանեն. այն է Առաջնական և Վարդանեան ընկերութիւնք։ Հասարակաց լեզուն Թուրքերէնի կոչտ ձեւով նոյնպէս և հնչումներն են. հոս ալ ոչ հովիւ մը և ոչ դպրոցական տեսուչ մը չունին, և ինչպէս հոս, նմանապէս և Կիլիկիոյ ամբողջ վիճակներ անհովիւ են, որուն պատճառ զլխաւորապէս Կիլիկիոյ Ս. կաթողիկոսն է որ ոչ իւր կողմէն հովիւներ կը կարդէ և

ոչ կը թողու որ ժողովուրդն իւր քուէով իւր ուզած անձը ընտրէ։ այս մասին բոլոր ժողովուրդին գանգատն չատ է Ս. Կաթողիկոսէն, և եթէ ատիթ ունենամ, այս մասին ուրիշ անգամ երկար պիտի գրեմ։ * * *

ԵՐԵՒԱՆ

Երեւանէն Յունվ. 27 թուով հետեւեալը կը գրեն Տփխիսի Մշակ լրագրին։

«Ամսոյս 23ին, իրաւատու Վարչեղիազարեանցը քաղաքային վարչութեան բացատրելով Հանդ. Գեն. Տէր-Ղուկասեանցի արած ծառայութիւններն Երեւանայ նահանգի և մասնաւորապէս քաղաքիս նկատմամբ, առաջարկեց, 1) հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնել հանգուցեալի եղբօրը. 2) հանդիսաւոր հոգեհանդիսատ կատարել. 3) Դուբերնսկայա փողոցը անուանել Տէր-Ղուկասեանի փողոց։ Ժողովը սաքի կանգնելով ընդունեց բոլոր առաջարկները, և 25ին Ս. Պողոս-Պետրոսի եկեղեցումն Վ. Կաթուղիկոսից ուղարկված Գեր. Գրիգոր Եպիսկոպոսը պատարագ մատոյց և դկնի հոգեհանդիսատ կատարեց եկեղեցու գաւթում, ուր ներկայ էին քաղաքիս հասատատութիւնների բոլոր ներկայացուցիչները, ազգային դպրոցների աշակերտութիւնք և աշակերտներ և անթիւ բազմութիւն։ Թուրք իրաւատուները մինչեւ պատարագի վերջը մնացին եկեղեցումն և ոմանք նրանցից հիացած էին աշակերտութեաց և աշակերտների ներգաշնակ երգեցողութեան վրա։ Գրիգոր Եպիսկոպոսը՝ այս առթիւ բաւականին երկար ու ազդու ատենաբանութիւն առաւ, յայտնելով որ վերջին պատերազմից մինչ յայսօր հանգուցեալ Հայ գեներալների թիւը Հայ ազգը կը լրացնէ չուտով իր բնածին հանճարի շնորհօք։

Նոյն օրը ժամը 4ին Պ. նահանգապետը այցելութիւն արաւ Գրիգոր Եպիսկոպոսին։»

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ-ՀՈՑՈՒՀԵԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

. . . Խմբագրապետ Տէր.

Ուրախութեամբ կը նկատենք թէ Հայ Տիկնանց ազգասիրութիւնը պարզ ցոյց մը չէ միայն, այլ իրական արտայայտութիւնն է ճշմարիտ ազնուական զգացման։ Ի հաստատութիւն այս կարծեաց՝ յառաջ կը բերեմ նոյն իսկ անձնուէր ջանից արդիւնքն Ազնուափայլ Տիկին Զապել Ֆընտըքլեանի, որ յաջողեցաւ՝ ի նպաստ Դպրոցասէր ընկերութեան յիսուն երեք Անգղ. ոսկի հաւաքել ինքն անձամբ մեր ուսումնասէր ազգայիններէն և սակաւաթիւ բարեսէր օտարականներէն ի Մանչէսթէր, որոնց անունները կը փութանք հրատարակել ի նշան երախտագիտութեան և ի քաջալերանս մերազնեայց։

Փառք և պատիւ ուրեմն Ազնուափայլ Տիկին Ֆընտըքլեանի, և անքաւ շնորհակալութիւններ նմա ձեռնտու եղող ազգասէր Տէրաց և Տիկնանց։

Ի դիմաց Կեդր. Դպրոց. Ժողովոյ
Հայուհեաց Դպրոցասէր ընկ.
Ատենադպիր Ատենապետ
Նուբիկ Սիրանեան. Թաքուհի Ղ. Պալասանեան.

26/10 փետր. 1831
Օրթաքէյ

ՅՈՒՅԱԿ

Դպրոցասէր Հայուհեաց ընկերութեան հանգանակութեան մասնակցողաց ի Մանչէսթէր.

Տիկնայք.	Անգղ. ոսկի	Շիլին
Երանուհի Յակոբեան	5	
Բուբուլ Սպարթալեան	5	
Ֆլորէնս Անդրէասեան	3	
Կիւլիզար Գուլումճեան	2	
Սրբուհի Նչանեան	2	
Հայկանոյշ Մարտիրոսոֆ	2	
Նոյեմզար Գրիգորիսեան	1	10
Անէտ Լինցի		10
Զապել Ֆընտըքլեան	5	
Տեարք.		
Թովմաս Ուիլսըն	3	3
Մարտիրոս Թօզաճլեան	1	10
Մինրան Գափամաճեան	1	10
Գէորգ Եսայեան	1	7
Յովակիմ Յովակիմեան	1	7
Մինրան Փափազեան	1	7
Կարապետ Հարենց	1	8
Պետրոս Արփաճեան	1	
Սարգիս Եալտըզճեան	1	
Գէորգ Ռաֆայէլոֆ	1	
Բենիամին Մատիճեան	1	
Զաքարիա Գաքըճեան	1	
Գաւանիկ Ֆընտըզլեան	1	
Լեւոն »	1	
Ալան Ալբոյ Բագրատունի	1	
Պօղոս Մեսցելի	1	
Պետրոս Պէշիքթաշլեան		18
Եղբարք Եղիազարեան		10
Ազգասէր ոմն		10
Կարապետ Էքիզեան		10
Ճիվան Մանիկեան		10
Սեթրակ »		10
Տիգրան Կարագեան		10
Թագւոր Սագայեան		10
Եղբարք Մելիքեան		10
Միհրդատ Լազարոֆ		10
Ղուկաս Փափազեան		4
Փիքըրինկ Գլէկ		10
	53	14

Համարակալ
Շաբէն Թուրշանեան

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Խաղիւղ Հալըճ օղլու Բրօթէսթան ճատտէսին Շահնազարեան դպրոցին փողոցը, եօթը սենեակ երկու ջրհոր մէկ (սարնիճ) և բաւական պարտէզ պարունակող տունը վարձու կամ ծախու ըլլալով, ուզողը Օքճուլար պաշի Սարաֆիմ էֆէնտիի Օսմանեան Քրաամխանէն կամ Պատէմլիք Շէքէր գուլու ճատտէսի Ն. 40 իւր բնակարանը կրնայ դիմել։

Անգղիերէն և Ֆռանկերէն լեզուաց քաջ ճմուտ եղող անձ մը, եթէ պաշտօնի մը կուզէ հանիլ, Օքճուլար պաշի Սարաֆիմ էֆէնտիի Քրաամխանէն կրնայ դիմել։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Սատրաղբեալքս Գոնդի եղբարց հետ ընկերութեամբ Ղալաթիոյ Սանտրգճըլար փողոցը թիւ 130 գործատունն հասատատելու ՝ի վեր՝ արժանապէս քաջալերուելանք պատուարժան յանձախորդաց բազմութիւնէն։ Ամեն ոք լաւ գընահատեց մեր գործարանէն եղած ծախսատոյն ընտրութիւնը, ճաշակը և գիներուն չափաւորութիւնը տեսակներուն համեմատութեամբ. ուստի և մեզ հարկ եղաւ, աւելի ընդարձակ ասպարէզ մը տալ մեր գործառնութեանց։

Եւ նախ՝ մեր գործարանն ու վաճառատունը փոխադրեցինք առաջնոյն դիմացը 109 թիւ շէնքին մէջ, որ իւր անհամեմատ ընդարձակութեամբը խիստ յարմարութիւն ունի թէ մայրաքաղաքիս թէ գաւառներէն և թէ օտար երկիրներէ եկած բազմաթիւ հրամաններըն յոյժ գոհացուցիչ կերպիւ և փութով կատարելու։

Երկրորդ՝ ծխախոտոյ բերքն արտադրող ամեն կողմ և մանաւանդ լինիճէ յատուկ գործակալներ կարգելով սկսած ենք մասնաւոր խնամք պատրաստել տալ բերքը և ահա այս խնամոյ և զոհողութեանց շնորհիւն է որ այսօր ամենընտիր և հոտաւէտ ծխախոտներ կարող ենք մատակարարել նաև 150նոց, 200նոց, և 300նոց և աւելի բարձր գիներով ըստ տեսակին։

Այսուհետև ոչ ոք պիտի փարատնի իւր ճաշակին յարմար ընտիր ծխախոտ գտնելու մասին, բաւական է դիմել մեր վերոյիշեալ գործատունն ՝ի Ղալաթիա Սանտրգճըլար փողոց թիւ 109, և կամ ամեն ծխավաճառներէ խնդրել մեր գործարանէն ելած ապրանքներէն։

Ծան. Օտար երկիրներէ ապրանք ուզողները կըմասնակցին այն մեծաշնորհին, զոր ունիմք կայսերական կառավարութենէն, որ է պանտրօլի տուրքէն ազատ ըլլալ, որով 0/0ին 20 չափ կունենան։

Վաճառատուներն են.

Ղալաթիա Սանտրգճըլար	թիւ	109
Զընտան գաբու Զէօմլէկ. ճիլէր	»	29
Էմին-Էօնիւ	»	56

ՏԷՄԻՐԳԱՓՈՒԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԻԼԱՆ

Զատրը ատատրը իշուն գալը ամերիգան թօր 13,000, պէհէր թօրը 57 ղրուշ, սիմ մէճիտիէ 19 ղրուշ հիսապը իլէ։

Պէյազ մատամքօլ եարտա 40000 իլա 50000, պէհէր եարտասը 90 բարա. սիմ մէճիտիէ 19 ղրուշ հիսապը իլէ։

Մահուտի ամերիգան թօր 12 պին, պէհէր թօրը 46 ղրուշ, լիրա 100 ղրուշ հիսապը իլէ։

Իքի եիւզի ամերիգան եօրղան ատէա 10000 իլա 5000, պէհէր ատէսի 24 ղրուշ 35 բարայ. սիմ մէճիտիէ 19 ղրուշ հիսապը իլէ։

Հարպիէ էլպիսէ անպարընա մահֆուզ պուլունան նիւմունէլերինէ վէ շուրութի մուքարբերէսինէն թէվֆիգան միւպահա օրընճադ պալատէ մուրագդամ ատօրթի գալեմ էշեա ֆիյաթը մուրագդամլերի վէճհ իլէ թալիպլերի էօհտէլերինտէ օլուպ մարթը բուսինին պէշինճի բէՀՀէնպիհ կիւնիւնէ գատար պէհէր կիւն միւնագասալերի պի լիքրա եէվմի մէզքիւրտէ գարարը գաթիլերի վերիլէճէյինտէն, թէնզիլի ֆիեսաթլէ իմթասնա թալիպ օլանլարըն վէ եէսինճի ճումատա իրթէսի կիւնիւ 0/0 5 թէնզիլինէ բաղիպ պուլունանլարըն հարպիէ նէզարէթի լէվազիմաթը ումմումիէ տայրէսինէ կէրմէլերի։

28 շուպաթ 96 2

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՊԹԻՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 3 մարտ.

Օսմ. Քօնս. պոյաւեցաւ	14, 8
» » բացուեցաւ	14,15 1/2
» » կէս օրին	14.14

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՅ

		Անգղ. լիր.
Սօսիէթէ ժէնէրալ 6 0/0	(գ. կա.)	4.13
» Օթթօման	»	3, 8
Կ. Պոլսոյ Պանքան	»	8,50
Քրէսթի ժէնէրալ 6 0/0		3,25
Փոխ. 1863 (Մաթման) 6 0/0	Ֆր.	67,
» 1865 (») 6 0/0	»	68,
» 1869 (Բինար) 6 0/0	»	67,
» 1872 (Պոն տիւ թրէզոր)	»	22.25
» 1873 (Բինար) 6 0/0	»	64.50
Ռուսէլիի երկաթուղի	Ֆր.	48,25
Լաւրիուամ	»	105,
Թրամուայ (գ. կա.) Օսմ. լիր		360,
Թղթադրամ	»	1010
Բէրօր		—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՅ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն) Ղրշ.

Անգղիական ոսկի	109 35
Գաղղիական »	87 15
Բօլ	90 7
Գրիմից	51 20
Գաւառոն թուղթ 8 բուպլի 69 գարիք	
Գաւառոն արծաթ (նոր)	91 20
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 25
Վենոց	127 20
Հինգնոց	212 10
Հինգնոց (անկէտ)	134
Մէթալիք	207
Ղրնճ	650

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 14 մարտ.

Անգղ. Քօնս.	99 7/8
Օսմ. »	13 1/8
Փոխ. 1865	13 3/4
» 1869	13 5/8
» 1871	72 3/4
» 1872	22 1/2
» 1873	13 3/8
» 1877	87
Պանք Օթթօման	12 7/8
Ռուս. փոխ. 73ի	91 1/2
Եգիպտ. միացեալ	71 3/8
» արտօնաւոր	95 1/4
Տայրա Սանիէ	74
Փոխ. Ռոշիլա	94 3/8
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	25,60

Փարիզ 14 մարտ.

Լաղղ. Քօնս. 3 0/0 (գ. կ.)		121.25
» » 3 0/0 Նոր		85 40.
Օսմ. Քօնս.		13 25
Փոխ. 1865	Ֆր.	
» 1869		67.
» 1873		67.
Օսմ. երկաթուղի		49.50
Պանք Օթթօման		573 75
Քրէսթի Լիոնէ		1057 50
Ռուս. փոխ. 3 0/0 (1877)		96
» » Արևելեան		61 1/2
Իտալ. Քօնս.		90 25
Եգիպտ. միացեալ		363.75
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ		25.32

Վիէննա 14 մարտ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	117 35
Ռումէլիի երկաթուղի	22.

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱԻՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1881 ՄԱՐՏ 1 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ.

ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏ 31

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻԶՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱԻՆԵՐԸ

Ժ-ամ Ե-րեքշաբթի Եղեր.

12 30 Լէնիմահալլէն Մէզարպուրնու, Պէյիքաէրէ, Թարապիա Եէնիքէյ Սթէնեա. Պոյանճըքէյ. Ր. Հիսար. Պէպէք. (Արնաւուտ գիւղի չուգենուին հետ պիտի հաղորդակցի.) (Մարտ 16էն ժամը 12 1/2ին.)

1 15 Ր. և Ա. Գավաք, Լէնիմահալլէ Մէզարպ. Պէյիքաէրէ. Թարապիա. Եէնիք. Էմիրկէն, Ր. Հիսար, Պէպէք։ (Մարտ 16էն ժամը 1ին։)

2 45 Լէնիմահալլէն Մէզարպ. Պէյիքաս. Թարապիա. Եէնիքէյ, Սթէն. Էմիրկէն, Պոյանճըքէյ, Ր. Հիսար, Պէպէք։ (Մարտ 16էն ժամը 2 1/2ին.)

4 15 Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէյիքաէրէ. Թարապիա. Եէնիք. Սթէնեա, Էմիրկէն. Պոյանճըքէյ, Ր. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաքէյ, Պէշիկթաշ։ (Մարտ 16էն ժամը 4ին)։

6 15 Եէնիմահալլէ. Պէյիք. Թարապ. Պէյքօզ Բաշապ. Եէնիք. Էմիրկէն. Գանլըճա. Ր. և Ա. Հիսար. Գանա Արնավուտքէյ, Զէնկէլք. Պէյլեր. Օրթաքէյ, Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Իսկիւտար։

8 Ա. և Ր. Գավաք. Եէնիմահալլէ. Մէզարպուրնու. Պէյիքաէրէ Թարապիա. Պէյլէօզ. Եէնիքէյ. Էմիրկէն. Պոյանճըքէյ. Ր. Հիսար, Պէպէք, Անավուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. (Ուրբաթ օրերը Սթէնեա)։

9 45 Մէզարպուրնուէն Պէյիքաէրէ. Թարապիա. Եէնիքէյ, Էմիրկէն, Ր. Հիսար, Արնավուտքէյ. Օրթաքէյ, Պէշիկթաշ։

Աբնավուտ էրեւն

12 45 Արնավուտքէյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ. Գալաթաշ։ (Մարտ 16էն ժամը 12 1/2ին)

1 15 Արնավուտքէյ, Գուրուչէշմէ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ։ (Մարտ 16էն ժամը 1ին)

1 45 Պէպէք. Արնավուտքէյ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ. Գալաթաշ։ (Մարտ 16էն ժամը 1 1/2ին։)

2 30 Արնավուտքէյ. Գուրուչ. Օրթաքէյ. Պէշիկթաշ։ (Մարտ 16էն ժամը 2 1/2ին)

3 15 Արնավուտքէյ, Գուրուչ. Օրթաք, Պէշիք. Գալաթաշ։ (Մարտ 16էն ժամը 3ին)

4 Պէպէք. Արնավ. Գուր. Օրթաքէյ, Պէշիկթաշ, Գալաթաշ։ (Մարտ 16էն ժամը 3 3/4ին։)

10 25 Արնավ. Զէնկէլ. Պէյլեր.

Ասէյէն Եղեր.

12 30 Արնավուտքէյ. Վանիքէյ. Զէնկէլքէյ. Պէյլերպէյ. Գուզկունճուք. Գալաթաշ։ (Մարտ 16էն ժամը 12 1/4ին)

1 Պէյքօզ, Բաշապահճէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիքէյ, Զէնկէլքէյ, Պէյլերպէյ։ (Մարտ 16էն ժամը 12 3/4ին)

2 Պէյլերպէ. Գուզկունճուք, Գալաթաշ։ (Մարտ 16էն ժամը 1 3/4ին)

2 45 Արնվ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Պէշիկ. » » 2 1/2ին.)

3 Պէյիքաէրէ. Թարապ. Պէյքօզ Բաշապահճէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիքէյ. Զէնկ. Պէյլ. (Մարտ 16էն ժամ 2 3/4ին)։

4 15 Պէյլերպէյ. Գուզկ. Իսկ. Գալաթաշ։ (Մարտ 16էն ժամ 4ին)

8 45 Էմիրկէն, Ր. և Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Արնավ. Զէնկէլքէյ, Պէյլերպէյ. Օրթաք. Գուզկունճ. Պէշիկթաշ. Իսկիւտար։ (Ուրբաթ օրերը ժամը 9ին Պէյքօզէն, Բաշապ. Ր. փ. մահ. հանդիպելով)

10 5 Վանիքէյէն ուղղակի կամուրջ։

11 Պէյլերպէյէն » »

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱԻՆԵՐԸ

Ժ-ամ Ե-րեքշաբթի Եղեր.

2 15 Պէշիք. Օրթաք. Գուր. Արնավուտք. Պէպէք։ Ր. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիքէյ, Թարապ. Պէյիքաս. Եէնիմահ։

2 30 Գալաթաշ. Իսկիւտար Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաք Պէյլ Զէնկ. Արնվ. Գանա, Ա. և Ր. Հիսար։ Գանլճ. Էմիրկէն, Եէնիք Բաշապ. Պէյքօզ Թարապ. Պէյիք. Եէնիմահ։

5 Գալաթաշ. Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչէշմէ. Արնավ. Պէպէք. Ր. Հիսար, Պոյան. Էմիրկէն. Եէնիք. Պէյքօզ, Թար. Պէյիք. Մէզարպուրնու. Եէնիմահալլէ. Գավագլար. (Ուրբաթ օրերը Սթէնեա)

6 50 Իսկ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէյ Պէյլերպէյ. Զէնկէլքէյ, Արնավուտքէյ, Գուգա. Ա. և Ր. Հիսար. Գանլըճա. Էմիրկ. (Ուրբաթ օրերը Ր. փ. մահ. Պէյքօզ հանդիպելով)

8 15 Պէշիկ. Օրթաք. Արնավուտք. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիք. Թարապիա. Պէյիքաէրէ, Մէզարպուրնու.

10 Պէպէք, Ր Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիք. Թարապ. Պէյիքաս. Մէզարպ. Եէնիմահալլէ։

10 30 Պէշիք. Օրթաք Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար. Պոյան. Էմիրկէն, Սթէն. Եէնիք. Թարապ. Պէյիքաս. Մէզարպ. Եէնիմահ։

11 10 Պէպէք, Ր. Հիսար, Պոյան. Սթէն. Եէնիք. Թարապ. Պէյիքաս. Մէզարպ. Եէնիմահ։ (Հարաւային հողմերուն Սթէնեա չհանդիպիր)։

Աբնավուտ էեղ

1 45 Ուղղակի Արնավուտքէյ։ (Մարտ 16էն ժամը 1 1/2ին։)

2 45 » » » » » 2 1/2ին.

3 15 » Պէպէք » » » 3ին.

9 45 Գալաթաշ, Պէշիքթաշ, Օրթաքէյ. Գուրուչ. Արնավուտքէյ։

11 Գալաթաշ, Պէշիկ Օրթաք. Գուրուչ. Արնավուտ.

11 15 Պէշիկթաշ, Գուզկ. Օրթաք. Գուր. Արնավ.

11 40 Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Արնավ.

12 Պէշիքթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ։

Ասէյէն Եղեր.

1 30 Ուղղակի Պէյլերպէյ (Մարտ 16էն ժամը 1 1/4ին).

3 45 » » » » 3 1/2ին.

9 25 Գալաթ. Գուզկ, Պէյլ. Զէնկ. Վանիք.

10 15 Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտիլ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Բաշապ Պէյքօզ, Մէզարպ. Ր. և Ա. Գավաք։

10 35 Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք, Պէյլ.

11 5 Պէյլերպէյ. Զէնկէլք. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ Պէյքօզ։

11 40 Գալաթ. Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Պէպէք։

Ուրբաթ օրերը ժամը 3 1/2ին չոգենաւ մը կամուրջէն պիտի ելնէ և Իկիւտար, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ր. փ. մահ. Բաշապահճէ հանդիպելով Պէյքօզ պիտի երթայ. և ժամ 5ին Պէյքօզ յիշեալ նաւամատոյցներն հանդիպելով կամուրջ պիտի իջնէ։